

TÂRGU MUREȘ,
CLUJ-NAPOCA,
SATU MARE,
ORADEA, ARAD

29 martie - 2 aprilie 2006

O manifestare de suflet pentru sufletele victimelor Holocaustului

Urmare din pag. 1

După un prim popas, în 2004, în lumea „imediata” a lui Elie Wiesel - între Cluj și Sighet Marmatei, după o ediție 2005 dedicată Moldovei și Bucovinei, în acest an itinerarul a cuprins orașele TÂRGU MUREȘ, CLUJ-NAPOCA, SATU MARE, ORADEA și ARAD.

Realizarea programului a fost posibilă cu sprijinul „Fondului pentru sprijinirea organizațiilor și proiectelor evreiești din afara Norvegiei”, Eminentele Sale Marele Rabin Menachem Hacohen, președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, directorului JOINT pentru România, dr. Zvi Feine, directorului adjunct al JOINT pentru România, Israel Sabag. Un rol deosebit îi revine în desfășurarea Seminarului profesoarei Bianca Știubea, din Israel, care a contribuit la realizarea programului și la definitivarea materialului documentar oferit participanților. Seminarul nu ar fi fost posibil - așa cum afirmă și organizatorii - fără munca depusă și ajutorul statornic acordat în realizarea sa de președinții și liderii comunităților locale: Felix Koppelman (Oradea), Ionel Schlesinger (Arad), Alexandru Ausch (Târgu Mureș), Nicolae Decsei (Satu Mare), Hari Marcus (Sighetu Marmatei) și ofițierul de cult Benjamin Müller (Cluj-Napoca). Masa, cazarea, discuțiile pentru obiectivele vizitate au fost asigurate cu sprijinul acestora.

În fiecare localitate în care au poposit participanții, președintele F.C.E.R., deputat dr. Aurel Vainer, a explicat importanța existenței unui asemenea program de educare a tinerilor și a adăugat, adesea din experiențe personale, date privitoare la suferințele îndurate de evreii din România. La fel, Marele Rabin Menachem Hacohen a accentuat datoria morală

de a ne aminti, chiar și cele mai dureroase secvențe ale existenței poporului evreu. În deschiderea materialului documentar oferit tinerilor, Marele Rabin Menachem Hacohen afirma: „Comandamentul «Amintește-ți ce ți-a făcut Amalek!» ne indică nouă și generațiilor următoare cum ar trebui să ne raportăm la Shoah și la moștenirea sa. Ca replică la acest unic cuvânt - Shoah - care relevă întreaga tragedie

trăită de poporul nostru, există doar «Zahor» («Amintește-ți!»), porunca ce a stat alături de poporul nostru încă de la începuturile sale. Conceptul de Shoah nu are corespondent în lexiconul poporului nostru, în termenii catastrofelor și ororilor pe care le-a adus. Este o noțiune plină de contradicții: putere și tragedie, afirmare a credinței și renunțare la credință, lipsa puterii și valoarea, căderi și înălțări spirituale, omul creat ca imagine a lui Dumnezeu și omul în cea mai diabolică ipostază a sa. «Amintește-ți» - «Zahor», deoarece e puțin probabil că vom fi în stare să înțelegem Holocaustul. Amintește-ți, deoarece Holocaustul nu poate fi explicat [...]. Amintește-ți, pentru că să nu ignorăm diabolicul fenomen al negării Holocaustului!”

Mirela Așman și Eduard Kupferberg, împreună cu o echipă de voluntari, au reușit, printr-un efort greu de imaginat, să deschidă tinerilor de azi o poartă spre lumea dispărută a bunicii lor. Cheia acestei porți a reprezentat-o, în primul rând, voința de a duce mai departe Adevărul și Speranța că Holocaustul nu se va mai repeta niciodată.

Dr. AUREL VAINER,
președintele F.C.E.R.

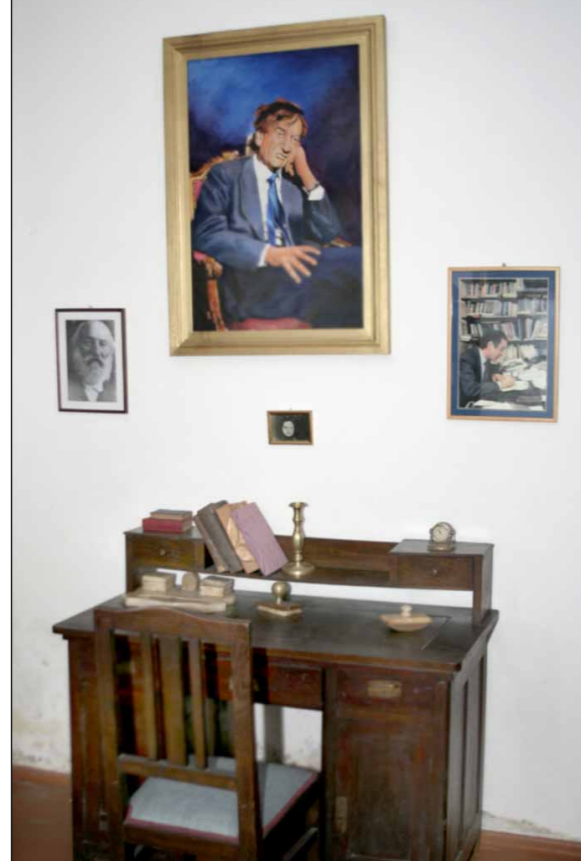
Urmare din pag. 1

M-a impresionat în mod extrem de plăcut să văd capacitatea organizatorilor, cei doi tineri din Federație, Mirela Așman și Edi Kupferberg, să vadă, ca o primă impresie, materialul voluminos și extrem de bine făcut pe care l-au distribuit participanților. Am văzut, de asemenea, atât de mulți tineri, din diverse colțuri ale țării care au ascultat cu mare atenție conferințele susținute la acest seminar. Am constatat că s-a depus o muncă istovitoare pentru tot acest seminar.

Cred că punctul culminant al seminarului l-a reprezentat suita de evenimente de la Oradea. Acolo ne-am întâlnit cu această comunitate foarte vrednică, al cărei președinte, domnul Koppelman, își pune amprenta pe tot ce se realizează acolo. Impresionante au fost cele două momente oferite, pe de o parte, de formația klezmer și de formația de dansuri din Oradea și, pe de altă, a celor din Chișinău, un gest de prietenie și solidaritate. Plecarea din Oradea a fost marcată de un moment-omagi la monumentul celor deportați din acest oraș. Îți poți da seama, după toată această experiență, că a fi evreu înseamnă, de fapt, un destin în timp. Poate ar fi interesant să avem și neevrei alături de noi, cu sprijinul președinților de comunități. Pentru tinerii cred că ar trebui să alocăm mai mult timp dialogului căci am văzut, la ultima întâlnire cu Marele Rabin Hacohen, cât de dornici au fost să se implice în dialog. M-a mișcat, pe de altă parte, felul în care se descurcă Edi Kupferberg și Erwin Șimșensohn în realizarea unui Oneg Șabat sau Kabalet Șabat, făcându-i pe tineri să participe cu plăcere la aceste manifestări religioase. Intreg seminarul a reprezentat un mod de a stimula învătătura și gândirea. Cred că un asemenea program ar fi foarte interesant și pentru cei vârstnici, care chiar au trăit aceste evenimente și uneori nu au înțeles exact ce s-a întâmplat. Plec cu cea mai mare satisfacție că am trăit aceste zile și totul a fost reușit, a fost o detașare utilă și interesantă - în care nici nu am resimțit oboseala inerentă - de problemele cotidiene pe care le avem la București.

Dacă seminarul propriu-zis, cu cei peste 80 de participanți ai săi, a debutat practic la Târgu Mureș, ar fi fost imposibil ca F.C.E.R. să nu consacre un moment special tutorelui moral al acestui program și Sighetului său natal.

La inițiativa președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, o delegație - din care au făcut parte, alături de Marele Rabin Menachem Hacohen, dr. Alexandru Elias, Prim Rabinul Abraham Ehrenfeld și soția sa Rivka, istoricul dr. Lya Benjamin, g-ral (r) Oliver Lustig, Attila Gulyas - a poposit

Lectorii

Ca și la cele două ediții precedente, prof. dr. Rafael Vago, de la Universitatea din Tel Aviv, a conferențiat și apoi a răspuns întrebărilor participanților. Prima sa intervenție s-a referit la martiriul evreilor transilvăneni, care au avut soarta tragică a evreimii maghiare în urma Dictatului de la Viena din 1940. Domnia-sa a analizat care au fost resorturile psihologice și ideologice care au dus o societate în punctul în care a putut realiza sau tolera Holocaustul. Următoarea sa conferință a purtat titlul sugestiv „Viață după moarte” și s-a referit la existența de după 1944 a evreilor care au supraviețuit lagărelor de exterminare naziste. Într-o altă conferință, intitulată „Căsele lor” - care practic dispăruseră o dată cu exterminarea familiilor - orfani de părinți și pierzând practic sensul vieții, evreii au trebuit să reclădească din cenușa o viață.

Dr. Lya Benjamin - numită sugestiv de Otto Adler „o enciclopedie vie a tot ceea ce a însemnat Holocaustul în România” - s-a referit, în cadrul conferinței susținute, la „Rezistența evreiască în anii Holocaustului”. Am reținut că, dincolo de lupta fizică a evreilor (Ghetoul Varșoviei, Sobibor etc.), a existat o rezistență de natură morală care nu poate fi lăsată o parte nici măcar de istoriografie. Chiar Elie Wiesel evocă în volumul său „Noaptea” - așa cum afirmă dr. Lya Benjamin - o secvență de autentică rezistență în fața ingenuității spiritului uman.

Prof. univ. Ladislau Gyemant, decan al Facultății de Studii Europene și director al Institutului de Studii Iudaice din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, a rezumat materia a două semestre în doar două ore. Cu un efort de sinteză și analiză remarcabile, domnia-sa a prezentat istoria evreilor din regiune de la începuturi - practic de la primele legende privind apariția sa - până în zilele noastre. Participanții au putut primi astfel o viziune obiectivă și foarte documentată a felului în care a evoluat această comunitate.

Supraviețuitorii ai Holocaustului, dar și cercetătorii ai acestui fenomen, g-ral (r) Oliver Lustig și conf. dr. Otto Adler au istorisit fapte de viață cutremurătoare cu prilejul acestui seminar.

„Acasă” la Elie Wiesel - un prolog esențial

din Sighetu Marmatei, a precedat deschiderea oficială a acestui periplu. Ca un semnal al solidarității cu cei care au suferit pe nedrept, cu cei care au fost schingiuliți și uciși fără vreo logică sau noimă, delegația F.C.E.R. a vizitat Memorialul Durerii din Sighet. Am putut remarca prezența în galeria personalităților, care au trăit ani de deznădejde în acest spațiu al morții, nume de primă mărime ale vieții culturale și politice românești. Am remarcat, de asemenea, lista lungă a celor care au fost întemnițați ca fiind sionisti - infameții, încercări în condiții inumane și unii chiar uciși prin aceste metode ale degradării umane.

Președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a afirmat, în cadrul conferinței de presă desfășurate chiar în acest spațiu, că cele două suferințe - Holocaustul, din care au rezultat șase milioane de victime, și cea a celor inocenți, întemnițați în închisorile comuniste - au la origine ducerea la extremă a ideologiilor. Pe de altă parte, Marele Rabin Menachem Hacohen sublinia, cu același prilej, că este esențial să afirmăm că Holocaustul a fost unic în istoria umanității, deoarece călăii au urmărit suprimarea totală și definitivă a unei etnii. Trimitera de la moarte a sugariilor, a invalizilor, a tinerilor mame, a tuturor evreilor, fără măcar să se invoce un alt pretext decât cel rasial, a fost cea mai mare crimă întâmplată în istorie. Toți participanții au exprimat solidaritatea cu cei care au suferit în anii de detenție pe care i-a instaurat regimul comunist.

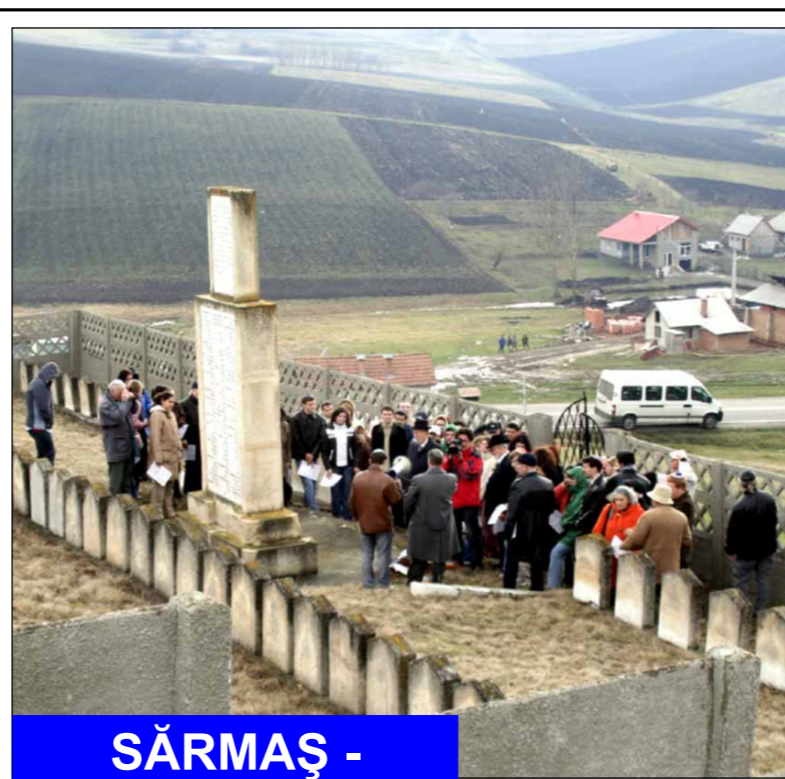
Ne reîntoarcem la comunitatea evreilor. Căldura unică, remarcată și de președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, ne înconjoară din nou. Urmează un moment pe care cuvintele îl pot cu greu imortaliza... Marele Rabin Menachem Hacohen formează un număr de telefon și la celălalt capăt al firului se află chiar Elie Wiesel. Din Sighetul său natal, din care majoritatea copleșitoare a evreilor au fost deportați și uciși, se mai aude, în primăvara lui 2006, melodia „Am Israel Hai” („Poporul lui Israel trăiește”). Elie Wiesel i-a auzit pe tinerii din Sighet interpretând această melodie. Am trăit cu emoție metafora fascinantă a acestor clipe care ne-au arătat că supraviețuirea este o artă în sine. Dr. Aurel Vainer a exprimat gândurile de bine ale celor prezenți pentru cel care a devenit, pentru mulți oameni din întreaga lume, un tribun al democrației și drepturilor omului.

O mapă cât un manual de istorie

Materialul documentar primit reprezintă un reper important pentru oricine dorește să cunoască istoria comunităților evreiești din România și istoria deportărilor masive din Transilvania de Nord. Menționăm doar cronologia Holocaustului în lume și în România, datele statistice de-a lungul timpului, situația evreilor din Transilvania de Nord înainte și după Dictatul de la Viena, Masacrele din Transnistria, hărți ale deportărilor, date cu privire la Dreptii Popoarelor de la „Yad Vashem”, documente privitoare la renașterea statului Israel, informații detaliate cu privire la comunitățile din Transilvania, tractate religioase și dicționare, rugăciuni la drum și rugăciuni pentru cei dispăruți etc.

ARAD

Discuție despre etica halahică și Holocaust

SĂRMAȘ - dealul însângerat

Un moment unic în cadrul seminarului itinerant l-a reprezentat rostirea unui Kadish colectiv la mormintele celor 126 de evrei - sugari, copii, femei în putere și vârstnici - de la Sărmaș. Foarte aproape de sfârșitul războiului, aceștia au fost aduși aici și masacrați cu cruzime, aruncați în gropi comune, săpate în prealabil. Cu acest prilej, rugăciunea „El Maale Rahamim” a sunat de pe buzele tuturor, implorând iniște în lumea cealaltă pentru cei uciși cu cruzime în 16-17 septembrie 1944.

Oaspeți întru solidaritate

Foarte importantă pentru această manifestare a fost participarea reprezentanților Ministerului de Externe (ambasador Dumitru Olaru), ai Departamentului de Relații Interetnice al Guvernului României (subsecretarul de stat Valentin Platon) și ai Ministerului Culturii și Cultelor - Direcția pentru Culte (consilierul Mihai Agafite). Toți acești invitați au exprimat solidaritatea și înțelegerea deplină pentru suferințele evreilor din România și din Transilvania de Nord. În luările lor de cuvânt au exprimat nevoia păstrării memoriei și a asumării trecutului, pentru a putea pași spre viitor. Un alt punct comun al salutului acestora l-a reprezentat aprecierea pentru o asemenea inițiativă a F.C.E.R. de a acționa în spiritul cunoașterii tradiției și istoriei. S-au evocat marile crime, genocide care au premers și au urmat Holocaustului, cum au fost cele din Armenia, Cambodgia sau Rwanda, în contextul în care vorbitorii au subliniat faptul că memoria Holocaustului trebuie să dea semnalul că o asemenea crimă împotriva umanității nu trebuie să se mai repete vreodată.

Un alt invitat de seamă la acest seminar a fost doamna Netta Balazs, atașat cultural al Ambasadei Israelului la București. În cuvântul său, din Sinagoga din Cluj-Napoca, ea a exprimat nevoia ca evreii din Israel și din Diaspora să își aducă aminte de atrocitățile petrecute în timpul celui de-al doilea război mondial. Această pată neagră pentru întreaga umanitate trebuie să rămână în atenție chiar și în prezent.

Un semnal al importanței acestui seminar a fost dat, de asemenea, de prezența dnei dr. Irina Marin Căjal, membră a Comitetului Director al F.C.E.R. Prezența sa a acest seminar, dar și respectul statornic pentru memoria regretatului acad. prof. dr. Nicolae Căjal, au stârnit cuvinte emoționante în amintirea acestuia. O altă prezență importantă a fost cea a dlui av. Iulian Sorin, care, pe când avea calitatea de secretar general și președinte interimar al F.C.E.R., a fost unul dintre mentorii și suportorii Programului „Lumea lui Elie Wiesel - ieri și azi”.

Oficialitățile orașelor vizitate cu acest prilej (menționăm dintr-un lung șir, demarat la Sighet, doar pe prefectul județului Arad, dr. Cristian Drăgea) au primit cu deosebită deschidere și căldură această manifestare.

Colegiul Național „Moise Nicoară” din Arad a devenit, la 2 aprilie, gazda popasului arădean al seminarului dedicat memoriei Holocaustului. Momentul principal al acestei întâlniri l-a reprezentat expunerea, dar și invitația la dezbateri, a Marele Rabin Menachem Hacohen. Pornind de la soluția pe care o oferă cei care au întocmit acest cod de legi morale unei probleme de ordin practic, domnia-sa a analizat opțiunile celor deportați în situații limită. Sfășierea familiilor, răpirea demnității umane, ingenușchiera principilor au fost metodele prin care națiștii au afectat structura interioară a celor deportați. Dacă durerea fizică poate fi uitată prin legile firei, acest atac mărgav la adresa sufletului rămâne cel ce nu poate fi reparat. Intervenția a provocat asistența la dialog.

Ionel Schlesinger, președintele Comunității Evreilor din Arad, a „luminat” captoile din conviețuirea evreilor cu majoritatea populației în această regiune - o trăire împreună pozitivă în majoritatea timpului. Dincolo de aceasta, legile rasiale aplicate pe întreg cuprinsul României și-au arătat „eficiența” și în orașul de pe Mureș. Alexandru Kohn, supraviețuitor al celor timpuri de prigoană fascistă, a prezentat secvențe din viața sa și a contemporanilor din zona Aradului în perioada 1938-1945.

Deosebit de mișcătoare, atât la Arad, cât și la Satu Mare, a fost masiva participare a elevilor, care au ascultat cu respect și atenție conferințele prezentate. Seminarul a reprezentat, în acest mod, un mijloc de educare a adolescenților în sensul înțelegerii unei drame care a marcat întreaga umanitate.

TÂRGU MUREȘ și
CLUJ-NAPOCA

Despre răni și renaștere

vieții iudaice în România. Domnia-sa a subliniat contribuția fundației norvegiene care a finanțat proiectul, a organizatorilor Mirela Așman și Eduard Kupferberg, a conducerii Federației și, în special, a participanților, atât de atașați de acest program.

La Târgu Mureș și Cluj-Napoca, dr. Alexandru Elias a subliniat importanța de a continua să se vorbească despre această unică tragedie. „După 60 de ani, în mod firesc, bătrâni se duc, martorii oculari se duc, rămân tinerii care nu au cunoscut Holocaustul. Unii dintre ei nici nu pot să creadă că a fost posibilă o asemenea tragedie: că oameni neînarmați, copii și bătrâni au fost asasiinați. Trebuie să se înțeleagă că omnia sunt e făcută doar din trandafiri, ci și din spini care au produs pagube și nenorociri”. La Cluj-Napoca a mulțumit organizatorilor „pentru lacrima reprimată ani de-a rândul” și vărsată din nou acum, cu prilejul ceremoniei de la Sărmaș - un moment cu totul emoționant al acestui periplu.

Plină de afirmații interesante și actualizate a fost expunerea istoricului dr. Alexandru Florian, care s-a referit, pornind de la Raportul Final al Comisiei de Studiere a Holocaustului, la „Antisemitismul în mass media românească”. Domnia-sa a analizat, în cadrul unui studiu de perspectivă, felul în care reflectă presa, și în special presa culturală de la noi, afirmații cum sunt cele ale lui Paul Goma sau ale profesorului Corvin Lupu din Sibiu.

Profesorul Samoilă Cornovitz, din Târgu Mureș, și-a prezentat istoria personală, un lung șir de suferințe și deznădejdi compensate prin forța de a supraviețui. Cutremurătoare a fost prezentarea imaginilor „rampei morții” de la Auschwitz-Birkenau. G-ral Mr. (r) Oliver Lustig, supraviețuitor al deportării și autor al mai multor volume dedicate memoriei Holocaustului, a prezentat momentele tragice selecții. Domnia-sa a evocat felul în care mintea omului nu putea percepe până în pragul camerei de gazeare enomitatea crimei. Purtarea „politică” a călăilor era menită să îi facă să creadă pe cei condamnați la moarte, prin puterea arbitrarului, că vor primi îngrijire medicală și vor sta în condiții umane. Crematoriile, camerele de gazeare, selecția atât de științifică, totul făcea parte din diabolica mașinărie a crimei.

ORADEA

„Am Israel Hai”

Cuvintele acestui cântec ar ilustra cel mai bine atmosfera specială a Săbatului petrecut la Oradea. Datorită președintelui Felix Koppelman și membrilor acestei comunități, în orașul de pe Criș am avut parte de un Săbat care a îmbinat modernitatea și trecutul. Eduard Kupferberg și Erwin Șimșensohn au oficiat împreună ceremonia de Kabalet Șabat, într-un stil incitant pentru tineri și mai puțin tineri, deopotrivă.

După Havdala, despărțirea de Săbat, a urmat o seară-surpriză pregătită de organizatori, în complicitate cu membrii comunității din Oradea. Formația klezmer recent înființată de dirijorul corului din Oradea, Gyuri Vilan, a interpretat melodii tradiționale evreiești. În coreografia tinerii Kati Kövari, formația de dansuri din Oradea, care numără aproape 20 de tineri, a pregătit un autentic spectacol. Așa cum sublinia și președintele Felix Koppelman, această formație a crescut și s-a dezvoltat practic singură. Membrii săi au obținut recent Premiul Special al juriului la Concursul Național de Dansuri de la Bistrița și au depus o muncă incredibilă pentru a ajunge la un nivel care se apropie de profesionalism. Coreografie, stil, costume - totul se datorează acestor tineri ambițioși și sprijinului primit din partea liderilor comunității. La final, cei prezenți s-au avântat instantaneu în dans. Nu a mai contat dacă eram din Timișoara, Arad, Oradea sau București, pașii au fost aceiași, melodia i-a prins în aceeași măsură pe toți. De la Chișinău, colegii Iulia Cartasova, Vladimir Gohman și Alla Deresca au prezentat, de asemenea, o serie de melodii evreiești de notă, iubite de cei ce vibrează la coarda sensibilității a muzicii klezmer.

SATU MARE

Aducere aminte săpată în cuvinte și pietre

Casa Sindicatelor din Satu Mare s-a umplut, cu prilejul activităților din oraș, cu reprezentanți ai comunității locale și cu două clase de elevi de la școlile generale din localitate. Președintele comunității, Nicolae Decsei, le-a vorbit participanților din perspectiva cuiva care s-a născut în ani de deportări în Transnistria, la Moghilev. Domnia-sa a susținut importanța rememorarilor acestor evenimente, în care mai apar fenomenul antisemit și negaționiste. Otto Adler, președintele A.E.R.V.H., a povestit, pe larg, experiența sa personală - o istorie de un dramatism greu măsurabil, trecut prin filtrul sensibilității personale. A reușit să capteze deopotrivă atenția celor tineri și a celor mai puțin tineri cu aceste povestiri, punctate cu talent de un filon tragicomic care îi este atât de propriu acestui dezvășevit orator.

Programul „Lumea lui Elie Wiesel - ieri și azi” este un seminar de suflet pentru sufletul celor care nu mai sunt și pentru sufletul celor care au venit și au stat și au aprins luminări și s-au rugat și au vorbit și au tăcut” - a subliniat Mirela Așman, în cuvântul de încheiere. Alături de colegul său, Eduard Kupferberg, a aprins o lumină pentru memoria celor plecați. Metafora luminii a fost mereu asociată cunoașterii, iar acest seminar, prin puterea cuvântului, dar și a flăcărilor de lumină, a transformat metafora în realitate.

*

Programul „Lumea lui Elie Wiesel - ieri și azi” este un seminar de suflet pentru sufletul celor care nu mai sunt și pentru sufletul celor care au venit și au stat și au aprins luminări și s-au rugat și au vorbit și au tăcut” - a subliniat Mirela Așman, în cuvântul de încheiere. Alături de colegul său, Eduard Kupferberg, a aprins o lumină pentru memoria celor plecați. Metafora luminii a fost mereu asociată cunoașterii, iar acest seminar, prin puterea cuvântului, dar și a flăcărilor de lumină, a transformat metafora în realitate.

LUCIANA FRIEDMANN

SIBIU

Expoziția F.C.E.R. vernisată sub genericul „Viața în umbra morții” (Prigoană și rezistență spirituală în anii Holocaustului), în octombrie 2005, la Ministerul Culturii și Cultelor, și reluată apoi în decembrie 2005, în foaierea Teatrului Evreiesc de Stat (București), se află itinerară, pentru un răstimp de o lună (27 martie - 27 aprilie 2006), în generosul spațiu de la Centrul de Cultură și Dialog „Friedrich Teutsch” al Bisericii Evanghelice C.A. din România, cu sediul în Sibiu.

Cele trei săli spațioase ale Centrului au prilejuit o dispunere tematică și grafică a exponatelor care să ofere expoziției un plus de atractivitate prin amplasarea în prima sală a unor imagini de artă sinagogală și funerară (cimitire, monumente, memoriale). Un șoc vizual deosebit produce imaginea Templului Sefard din București (Kahal Grande) incendiat de legionarii în pogromul din 1941, ca și candelaburul (adus special) care reamintește de obiectele vandalizate în timpul aceluiași pogrom, la Sinagoga Mare. În sala a II-a sunt ilustrate, prin varia tipuri de documente (ordonanțe, liste de „proscriși”, cărți interzise de cenzură ș.a.), vechiunile suportate de diversele categorii de intelectuali evrei, creatori: actori, pictori, scriitori ș.a.m.d. Aspectele de prigoană, focusate pe destinul unor oameni de cultură, cuprind, în sala a III-a, categoriile umane cele mai diverse de evrei care au pățim, în anii războiului ultim, la Dorohoi, București, Iași, în Basarabia, Bucovina, Transnistria: machete uriașe prezintă imagini de coșmar, în alternanță cu

„Viața în umbra morții”

Prigoană și rezistență spirituală în anii Holocaustului

reproduceri de desene, gravuri, grafică - prin care creatorii evrei aflați în acele condiții stilizau scene de coșmar la care erau participanți nemiloșci sau bine documentați asupra subiectului. Scene de la „Abatorul din București”, în timpul rebeliunii (grafică de Marcel lancu), imagini terifiante din „Trenul morții” (Iași, 1941), de Sal. Omovici, viața și moartea la Mihailovka (Transnistria), de A. Dagany, dislocarea Cimitirului Sevastopol din București (1943), de Lazăr Zin, gravuri ale lui Aurel Mărculescu despre Lagărul de la Vapniarca ș.a.m.d. - în toate cazurile, ipostaze ale rezistenței spirituale în fața prigoanei. Ca și în cazul artiștilor și actorilor, scriitorilor și cărturarilor care, în acei ani de urgie rasială, au menținut flacăra spiritului iudaic la Teatrul „Barașeum”, în sinagogi și colegii ș.a.m.d.

Indeful expoziției - așteptată cu interes - a atras în ziua deschiderii (24 martie 2006) un public avizat și convins că va asista la un autentic act de cultură. Printre cei prezenți s-au aflat: istorici de la Universitatea „Lucian Blaga”, cu preocupări meritorii în problemele Holocaustului, muzeografi de la Muzeul Brukenthal, elevi și profesori de la Școala „Regina Maria” și „nr. 18”, cercetători de la Institutul de Cercetări socio-umane al Academiei Române, de la Arhivele Statului, reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe și preoți evanghelici, în frunte cu consilierul general al Consistoriului Superior al Bisericii Evanghelice C.A. din România, dl Friedrich Guesch. Din partea Centrului Creștin din București, a participat dl Lefter Gheorghie, consilier politic al regelui Ciobaă. Interesul manifestat față de expoziție s-a concretizat în zăbovirea asupra exponatelor, în discuțiile purtate, în urmărire a expunerilor făcute la mesajul de către doamna Gundrun-Liane Ittu, muzeograf în cadrul instituției gazdă, dl Paul Schwartz, vice-președinte al F.C.E.R., care a făcut o amplă incursivă în situația demografică, socială și culturală a evreimii din România anului 1938 și apoi a celei de sub ultimele două dictaturi - legionaro-antonesciană și comunistă. În încheiere, doamna Lya Benjamin - care, împreună cu doamna Irina Căjal și colaboratorii lor bucureșteni și sibieni, au realizat expoziția - a prezentat maniera originală și modernă în care exponatele izbutesc să sugereze un vizavi relevant și concludiv între nelegiurile prigoanei antilevriești și rezistența dovedită de acei creatori.

Prezența la vernisajul sibian al expoziției a reprezentanților presei scrisă și ai câtorva televiziuni, manifestarea s-a bucurat nu doar de public, ci și de publicitate. De asemeni, remarcăm semnificația găzduirii acestei expoziții de către Centrul de Cultură și Dialog „Friedrich Teutsch” al Bisericii Evanghelice C.A., ca fiind expresia spiritului ecumenic și de dialog interconfesional, atât de necesar în zilele noastre. Doamna dr. Gundrun-Liane Ittu și colaboratorii săi s-au dovedit mesageri excelenți în acest sens.

HARY KULLER